

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Господарське право»

на тему:

„Правовий режим майна суб’єктів господарювання”

Студента 3 курсу ПР - 33 групи
Галузь знань 0304 «Право»
Напрямок підготовки 6.030401 «Правознавство»
Будиловського А.О.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЙНОВИХ ВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	5
1.1. Поняття та види майна.....	5
1.2. Джерела формування майна у сфері господарювання.....	8
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ РЕЖИМІВ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	13
2.1. Особливості правового режиму майна у сфері господарювання.....	13
2.2. Майнова особливість державного майна при окремих режимах у сфері господарювання.....	21
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДЕЯКИХ ВИДІВ МАЙНА У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	25
3.1. Право державної і комунальної власності та правові форми їх реалізації.....	25
3.2. Право колективної і приватної власності та правові форми їх реалізації.....	29
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	33

ВСТУП

На сьогоднішній день для науки господарського права актуальними є проблемні питання правового регулювання майнових відносин. Це стосується насамперед їх регулювання в розрізі правового режиму майна, як універсальної для всіх суб'єктів господарювання категорії господарського права, що останнім часом досить активно почала досліджуватися як в Україні, так і за її межами.

Основою правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, відповідно до ч. 1 ст. 133 ГК є право власності, а також речові права осіб, які не є власниками, — право господарського відання і право оперативного управління. Зміст кожного з цих прав розкривають подальші статті ГК.

Стаття 139 ГК визнає майном сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

У чинному законодавстві України, як вірно зазначають деякі науковці, норми щодо правового режиму майна суб'єктів господарювання сформульовані та розміщені, як правило, безсистемно, за змішаним принципом. Деякими нормами встановлюється правовий режим власності (об'єктів власності) безвідносно до виду суб'єктів господарювання, іншими встановлюється правовий режим майна окремих суб'єктів господарювання, правовий режим окремих видів майна та ін.

Окремі питання правового режиму майна суб'єктів господарювання досліджували, як правило, фрагментарно вчені-правознавці: зарубіжні - У.Батлер, Дж. Чарльзворт, Ш. Дуднаут, Р. Гуд, Т. Рідей; українські - Г.В. Пронська, О.М. Вінник, О.Р. Кібенко, О.С. Янкова, І.В. Фатєєва, В.М. Кравчук,

Н.С. Кузнєцова, О.В. Дзера, Ю.П. Пацурківський, ЮА. Слюсаренко, Ю.В. Хорт, В.С. Щербина, Б. А. Яськів, та інші.

Метою курсової роботи є дослідження правового режиму майна суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є правовий режим майна суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є особливості правового режиму майна суб'єктів господарювання.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- охарактеризувати поняття та види майна;
- визначити джерела формування майна у сфері господарювання;
- проаналізувати поняття режимів майна і джерела їх формування у сфері господарювання;
- дослідити майнову особливість державного майна при окремих режимах у сфері господарювання;
- вивчити особливості права державної і комунальної власності та правові форми їх реалізації;
- схарактеризувати право колективної і приватної власності та правові форми їх реалізації.

Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЙНОВИХ ВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Поняття та види майна

Майном у сфері господарювання визнають сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються та використовуються у діяльності суб'єктів господарських відносин та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів. Відтак, положення цієї статті розрізняють майно в речовій формі і нематеріальні активи. Під правовим режимом майна суб'єктів господарювання в теорії господарського права розуміють встановлені правовими нормами:

- 1) структура цього майна;
- 2) порядок його придбання (формування), використання і вибуття;
- 3) порядок звернення на нього стягнення кредиторів.

Правовий режим майна суб'єктів господарювання ґрунтується на основних титулах, якими є [15, с. 79-86]:

- 1) право власності. Сукупність правових норм, що регулюють відносини власності, становить право власності в об'єктивному розумінні;
- 2) право господарського відання – це речове прав суб'єкта підприємства, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених законом;
- 3) право оперативного управління – це речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення

некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених законом, а також власником майна (уповноваженим ним органом).

Власність як економічна категорія характеризується привласненням індивідуумом чи групою індивідів матеріальних благ, які створені власне природою або людською працею в процесі виробництва. Таким чином, власність є суспільними відносинами, які складаються між людьми з приводу привласнення матеріальних благ. Право власності в об'єктивному сенсі – це сукупність норм, які регулюють відносини по володінню, користуванню та розпорядженню власником своїм майном. В суб'єктивному сенсі – це закріплена за власником юридично забезпечена можливість здійснювати ним будь-які дії, що не суперечать закону щодо майна на власний розсуд. Право власності є абсолютним, оскільки в такому правовідношенні управомоченій особі (власнику) протистоїть невизначена зобов'язаних осіб (невласників), кожна з яких зобов'язана утримуватися від порушення прав власника [16, с. 179-180].

Майнові права суб'єктів господарювання охороняються законом.

Вилучення державою у суб'єкта господарювання його майна допускається тільки у випадках, передбачених законом. Збитки, які завдані суб'єкту господарювання порушенням його майнових прав громадянами чи юридичними особами, а також органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, відшкодовуються йому відповідно до закону.

Право власності та інші майнові права суб'єктів господарювання захищаються у способи, зазначені у ст. 20 ГКУ (визнання наявності або відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з передбачених законом підстав; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення

дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків; застосування штрафних, оперативно-господарських та адміністративно-господарських санкцій; встановлення, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом).

Оснoву правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права: господарського відання, оперативного управління, а також оперативного використання майна [12, с. 105-106].

Таким чином, право власності – основне речове право у сфері господарювання. Відповідно до ст. 134 ГКУ суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на власний розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (або їм) майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на правах власності, господарського відання чи оперативного управління або на основі інших форм правового режиму майна. Майно, що використовується в господарській діяльності, може перебувати у спільній власності двох або більше власників.

Виходячи зі змісту права господарського відання і оперативного управління, зазначені права є за своєю сутністю обмеженими речовими правами (речовими правами на чуже майно). Проте, актуальним питанням на сьогоднішній день залишається те, що ЦК України не виділяє таких речових прав, як право господарського відання та оперативного управління, зазначаючи лише у ч. 2 ст. 395, що законом можуть бути встановлені інші речові права на чуже майно, крім зазначених (у ч. 1). Зміст права господарського відання та оперативного управління закріплюється у ГК України, що, з одного боку, є правильним, оскільки встановлено, що цими речовими правами користуються лише суб'єкти господарювання.

Цінні папери є особливим видом майна суб'єктів господарювання. Цінний папір відрізняється від інших документів тим, що він завжди є документом майнового характеру. Але на відміну від інших документів, що фіксують певні майнові права (боргових розписок, страхових полісів, заповітів тощо), цінний папір може бути реалізований лише шляхом його пред'явлення. Інакше кажучи, цінний папір — це такий документ, пред'явлення якого потрібне для здійснення засвідченого ним майнового права.

Правовий режим майнових прав інтелектуальної власності у сфері господарювання можна визначити як порядок регулювання (правила), що виражений у комплексі правових засобів, які спрямовані на забезпечення і гармонізацію приватних і публічних інтересів у сфері введення цих прав до господарського обороту, шляхом встановлення своєрідного набору дозволів, зобов'язань і заборон задля створення сприятливих умов для розвитку відповідних відносин [10].

Правовий режим майнових прав інтелектуальної власності у сфері господарювання має такі особливості: обумовлений специфікою методу господарсько-правового регулювання; містить комплекс спеціальних правових засобів, які обумовлені нематеріальною природою об'єктів інтелектуальної власності; має на меті забезпечити спрямованість правового регулювання на ефективну реалізацію і гармонізацію приватних і публічних інтересів у сфері введення цих прав до господарського обороту й активізацію цих відносин.

1.2. Джерела формування майна у сфері господарювання

Майном у сфері господарювання визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються в діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів (ст. 139 ГКУ).

Залежно від економічної форми, яку набирає майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів [13, с. 294-304].

Стаття 140 Господарського кодексу України встановлює наступні джерела формування майна суб'єктів господарювання:

- грошові та матеріальні внески засновників;
- доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);
- доходи від цінних паперів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян;
- інші джерела, не заборонені законом.

Грошові та матеріальні внески засновників, як правило, є джерелом формування статутного капіталу господарських товариств (ст. 86 ГК), майна виробничого кооперативу (ст. 100 ГК) на стадії заснування цих суб'єктів. За рахунок майнових внесків (вступних, членських, цільових тощо) учасників формується майно об'єднання підприємств (ст. 123 ГК). При утворенні державного унітарного підприємства компетентним органом державної влади останній наділяє таке підприємство майном – відокремленою частиною державної власності. Так само комунальне унітарне підприємство утворюється компетентним органом місцевого самоврядування на базі відокремленої частини комунальної власності.

Зміст доходів з джерелом їх походження з України визначений пп. 14.1.54 Податкового кодексу України, згідно з яким це будь-який дохід, отриманий резидентами або нерезидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території України (включаючи виплату (нарахування) винагороди

іноземними роботодавцями), її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні, у тому числі, але не виключно, доходи у вигляді:

а) процентів, дивідендів, роялті та будь-яких інших пасивних (інвестиційних) доходів, сплачених резидентами України;

б) доходів від надання резидентам або нерезидентам в оренду (користування) майна, розташованого в Україні, включаючи рухомий склад транспорту, приписаного до розташованих в Україні портів;

в) доходів від продажу рухомого та нерухомого майна, доходів від відчуження корпоративних прав, цінних паперів, у тому числі акцій українських емітентів;

г) доходів, отриманих у вигляді внесків та премій на страхування і перестраховування ризиків на території України;

ґ) доходів страховиків–резидентів від страхування ризиків страхувальників–резидентів за межами України;

д) інших доходів від діяльності, у тому числі пов'язаних з повною або частковою переуступкою прав та обов'язків за угодами про розподіл продукції на митній території України або на територіях, що перебувають під контролем митних органів (у зонах митного контролю, на спеціалізованих ліцензійних митних складах тощо);

е) спадщини, подарунків, вигащів, призів;

є) заробітної плати, інших виплат та винагород, виплачених відповідно до умов трудового та цивільно-правового договору;

ж) доходів від зайняття підприємницькою та незалежною професійною діяльністю [6, с. 430-459].

Дивіденди як один із видів доходів від цінних паперів – це платіж, що здійснюється юридичною особою–емітентом корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з

розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку. До дивідендів прирівнюється також платіж, що здійснюється державним унітарним, комерційним, казенним чи комунальним підприємством на користь відповідно держави або органу місцевого самоврядування у зв'язку з розподілом частини прибутку такого підприємства, платіж, який виплачується власнику сертифіката фонду операцій з нерухомістю в результаті розподілу доходу фонду операцій з нерухомістю.

Капітальні вкладення як джерело формування майна суб'єкта господарювання – це інвестиції, спрямовані на створення і відновлення основних фондів. При цьому розрізняють державні і недержавні капітальні вкладення. Державні капітальні вкладення – це інвестиції, спрямовані на створення і відновлення основних фондів, джерелом фінансування яких є кошти державного бюджету, державних підприємств та організацій, а також місцевих бюджетів [4, с. 141-142].

У їх складі виділяють державні централізовані капітальні вкладення – інвестиції, що спрямовані на створення і відновлення основних фондів і фінансуються за рахунок коштів державного бюджету та бюджетних позичок. Недержавні капітальні вкладення – це інвестиції, що фінансуються за рахунок коштів інвесторів із недержавними формами власності, а саме: власних фінансових ресурсів інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); позичкових фінансових коштів інвестора; залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, облігацій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб); безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян; коштів іноземних інвесторів (іноземні інвестиції, як прямі, так і портфельні, капітальні трансферти, кредити).

Надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів (комплексів), що належать суб'єктам господарювання, придбання майна інших

суб'єктів – одне з джерел формування майна, що поділяється на кілька складових:

- 1) виручка від продажу майнових об'єктів;
- 2) надходження у вигляді орендної плати як платежу за користування об'єктом оренди;
- 3) придбання майна інших суб'єктів (у власність, господарське відання або оперативне управління) відповідно до укладених договорів.

Кредити банків та інших кредиторів – це кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним або фізичним особам на визначений строк та під відсотки.

Майно суб'єктів господарювання може формуватися також за рахунок інших джерел, не заборонених законом [6, с. 126-129].

Таким чином, визначення поняття «майно» міститься у Господарському та Цивільному кодексах, в якому у свою чергу воно є більш повним та точним. Майно існує у основних чотирьох формах: основних фондах, оборотних засобах, коштах, товарах, кожна з яких має свої особливості. Поняття правового режиму майна характеризується багатьма вченими та науковцями, однак найбільш повно воно висвітлене Г. В. Пронською, яка зазначає, що поняття правового режиму майна підприємства охоплює встановлені правовими нормами структуру цього майна, порядок його набуття, використання, і вибуття, а також звернення на нього стягнень кредиторів. Невичерпний перелік видів джерел майна суб'єктів господарювання зазначений Господарським кодексом України, основними серед яких є грошові та матеріальні внески засновників, доходи від реалізації продукції та цінних паперів, капітальні вкладення, кредити.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ РЕЖИМІВ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

2.1. Особливості правового режиму майна у сфері господарювання

Смислове значення слова «режим» походить від франц. «régime» – управління, керівництво. У Великому юридичному словарі правовий режим визначається як особливий порядок правового регулювання, що має вираз у вигляді певного поєднання юридичних засобів, створює бажаний соціальний стан і конкретний ступінь сприятливості або несприятливості для задоволення інтересів суб'єктів права. Із цього визначення випливає, що: а) зміст правового режиму становлять юридичні засоби (правові норми, договори, суб'єктивні права, юридична відповідальність тощо); б) мета встановлення правового режиму – забезпечення інтересів суб'єктів права шляхом створення сприятливого або несприятливого стану розвитку відповідних відносин.

Сутність правового режиму досліджується багатьма вченими. С. С. Алексєєв визначає правовий режим як порядок регулювання, який втілений у комплексі правових засобів, що характеризуються особливим сполученням взаємодіючих між собою дозволів, заборон, позитивних зобов'язувань, і створюють особливу спрямованість регулювання. Вчений підкреслює, що ефективне використання правових засобів значною мірою полягає в тому, щоб вибрати оптимальний для вирішення певного завдання правовий режим, відповідно до специфіки цього завдання і змісту відносин, що регулюються [4, с. 243]. При цьому за кожною галуззю права С. С. Алексєєв визнає свій специфічний режим регулювання і пов'язує з цим поняттям специфіку юридичного регулювання певної ділянки діяльності.

Наведене розуміння правового режиму дає можливість з'ясувати змістовно-структурну характеристику цього поняття, яка полягає у певному сполученні у правових засобах дозволів, заборон і позитивних зобов'язань.

Тобто специфіка правового режиму полягає в тому, що це не стільки правові засоби самі по собі, скільки внутрішня побудова цих правових засобів. Така побудова обумовлюється тими чи іншими способами правового регулювання (дозвіл, зобов'язування, заборона), які законодавець вважає за потрібне застосовувати для бажаного розвитку відповідних відносин.

Залежно від домінування заборон, дозволів чи зобов'язувань у змісті правових засобів правові режими бувають стимулюючими й обмежуючими.

Важливо розмежовувати поняття правового режиму із тісно пов'язаною, але самостійною юридичною категорією – «механізм правового регулювання», яка разом із правовим режимом забезпечує процес правового регулювання взагалі. У цьому зв'язку слід приєднатися до Н. І. Матузова і О. В. Малька, які зазначають, що поняття правового режиму не можна у повному обсязі ототожнювати із механізмом правового регулювання, але разом з тим їх неможливо відділяти одне від одного, оскільки правовий режим реалізується через механізм правового регулювання, який становить загальний порядок, процес дії права. Механізм правового регулювання означає «як» здійснюється регулювання, а правовий режим є змістовною характеристикою конкретних правових засобів, які мають організувати певну ділянку життєдіяльності людей [15, с. 79-86]

До зазначеного слід додати, що в механізмі правового регулювання акцент здійснюється саме на динаміці впливу нормативно-правових приписів на суспільні відносини, їх послідовне поступове переведення до сфери реального життя (від абстрактної норми права до реалізації права конкретним суб'єктом у певних діях). Правовий режим, у свою чергу, формуючись у межах стадій механізму правового регулювання певних відносин, визначає зміст правових засобів і стосується конкретної частини предмета регулювання (об'єкта, виду діяльності), який через свою специфіку вимагає особливої побудови правових засобів, що мають стимулювати або обмежувати дії з реалізації правових норм щодо цього предмета. Тобто у межах механізму

правового регулювання відносин інтелектуальної власності існують: 1) правовий режим об'єктів інтелектуальної власності, 2) правовий режим майнових прав інтелектуальної власності, 3) правовий режим використання об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що правовий режим відображає спосіб упорядкування відповідних суспільних відносин шляхом застосування певного набору правових засобів, обумовленого способами правового регулювання, які є адекватними природі цих відносин, і мають на меті забезпечити їхню певну спрямованість на даному етапі суспільного розвитку.

Почати слід з доктринальних визначень «правового режиму майна». Зазначена категорія досліджувалась у вітчизняній цивілістичній доктрині ще за радянських часів. Так, А.В. Венедіктов під правовим режимом державного майна розумів об'єм прав та обов'язків окремих держорганів (у т.ч. підприємств) у відношенні відповідних видів державного майна або порядок управління даною частиною єдиного фонду державної власності, порядок використання відповідних видів державного майна підприємствами, а також умови (межі та порядок) звернення стягнення на це майно за зобов'язаннями державних підприємств. Ю.С. Цимерман визначав правовий режим основних та оборотних засобів підприємства як закріплений у юридичних нормах порядок оперативного управління ними з боку підприємств і органів господарського керівництва [2, с. 186-189].

Але найбільш вдалими і повними вважались визначення, запропоновані С. М. Корнеєвим: «правовой режим имущества предприятия представляет собой установленный государством в правовых нормах порядок получения предприятием имущества в оперативное управление, объем его прав и обязанностей по поводу владения, пользования и распоряжения имуществом (учет, использование, случаи, когда допускается продажа, обмен, сдача в аренду и тому подобное), а также границы распоряжения указанным имуществом вышестоящих органов хозяйственного управления

(перераспределение, изъятие и тому подобное) и порядок обращения взыскания на отдельные виды имущества по требованию кредиторов».

У сучасній вітчизняній науці також заслуговує на увагу визначення правового режиму майна, запропоноване В.С. Щербиною: «правовий режим майна - це встановлені правовими нормами структура цього майна, порядок його придбання (формування), використання і вибуття, а також звернення на нього стягнення кредиторів».

Під правовим режимом майна суб'єктів господарювання в теорії господарського права розуміють встановлені правовими нормами:

- а) структуру цього майна;
- б) порядок його придбання (формування), використання і вибуття;
- в) порядок звернення на нього стягнення кредиторів.

Майнові права суб'єктів господарювання захищаються законом.

Вилучення державою у суб'єкта господарювання його майна допускається не інакше як у випадках, на підставах і в порядку, передбачених законом.

Збитки, завдані суб'єкту господарювання порушенням його майнових прав громадянами чи юридичними особами, а також органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, відшкодовуються йому відповідно до закону [6, с. 430-459].

Первісне формування майна госптовариства відбувається одночасно з його створенням. У свою чергу, процедура створення госптовариства буває первісною або похідною – внаслідок припинення інших юридичних осіб.

Під час первісного створення господарського товариства за рахунок внесків його учасників формується статутний капітал (в акціонерному товаристві, товаристві з обмеженою та додатковою відповідальністю) або складений капітал (у повному та командитному товариствах). При цьому звертає на себе увагу те, що законодавець оперує термінами «внесок до статутного/складеного капіталу», «частка» в цьому капіталі і сам «капітал».

Кожен з них має значення для майнових правовідносин, у зв'язку з чим потрібно з'ясування того, як вони співвідносяться між собою.

Поняття внеску до статутного (складеного) капіталу виникає на етапі формування майна госптовариства. Вклад – це все те, що передається йому учасниками у власність. Як внесок виступають перш за все гроші, в тому числі цінні папери, а також речі, майнові та інші відчужувані права, що мають грошову оцінку (ст. 115 ЦК України, ст. 13 Закону України «Про господарські товариства»). Це може бути право вимоги, право оренди, майнові права інтелектуальної власності та ін.

Внесення кожним учасником госптовариства свого вкладу (якщо таких учасників два і більше) призводить до об'єднання їх майна в єдине ціле. Таким чином формується майно госптовариства, а також його статутний/складений капітал, який складається з вартості вкладів учасників. Ці два поняття існують паралельно вже на етапі створення госптовариства, і спочатку статутний капітал являє собою вартість майна, що вноситься учасниками (якщо це не кошти), та/або суму грошових вкладів .

Розмір статутного/складеного капіталу фіксується в установчих документах госптовариства і може бути змінений тільки в певних випадках і в певному порядку. Статутний/складений капітал є також поняттям бухгалтерським, оскільки відомості про статутний/складений капітал мають бути зазначені в балансі госптовариства як його пасив. Р. Т. Батіста назвав його постійним бухгалтерським шифром, в якому фіксується майно, яке має існувати, а не те, яке дійсно існує. Він є показником (або виразником) іншого об'єкта – майна [7, с. 75-80].

Звідси, статутний капітал є джерелом формування майна госптовариства, оскільки він складається з внесків учасників, а кошти, внесені ними, використовуються для потреб госптовариства, для чого, власне, воно і створювалося.

Надалі ж, при здійсненні госптовариством підприємницької діяльності, укладанні договорів тощо його майно буде постійно змінюватися. Оскільки госптовариство є підприємницьким товариством і має на меті отримання прибутку, то логічно припустити, що воно працює прибутково і отримує в результаті своєї діяльності кошти, на які придбається нове майно. І так до нескінченності, оскільки бізнес вимагає розширеного виробництва.

Тому майно господарського товариства – це непостійна категорія, а статутний/складений капітал є відносно стабільною категорією, оскільки може зменшуватися або збільшуватися в установленому законом порядку за наявності відповідних підстав.

Зв'язок між статутним/складеним капіталом і майном госптовариства існує, і цей зв'язок дуже значний. По-перше, з часткою в статутному капіталі безпосередньо пов'язане поняття «право на частку в майні госптовариства», проте в досить своєрідному аспекті. Оскільки учасники госптовариства не є співвласниками і не мають безпосереднього права на майно товариства, їм належить право вимоги проведення розрахунків при виході з госптовариства (крім акціонерних товариств), розмір яких становить вартість частини майна цього госптовариства, пропорційно внеску учасника до статутного капіталу.

По-друге, статутний капітал є орієнтиром для підтримки активів госптовариства. Він використовується для рівноваги в співвідношенні з активами госптовариства і, як наслідок, як орієнтир його прибуткової роботи.

Так, відповідно до ч. 4 ст. 144 ЦК України у разі, якщо після закінчення другого чи кожного наступного фінансового року вартість чистих активів товариства з обмеженою відповідальністю виявиться меншою від статутного капіталу, товариство зобов'язане оголосити про зменшення свого статутного капіталу, якщо учасники не прийняли рішення про внесення додаткових вкладів [11, с. 156-157].

У той же час частка в статутному/складеному капіталі досить автономна, оскільки вона ніколи не виступає тим реальним майном, з яким укладаються

правочини або яке (або вартість якого) підлягає передачі учаснику, його спадкоємцям чи кредиторам. Вона може бути продана, подарована, успадкована. При цьому статутний капітал товариства та його майно не зазнають жодних змін у зв'язку з подібними правочинами з часткою в ньому. Однак при відчуженні частки в статутному/складеному капіталі і, відповідно, придбання її іншою особою, останнє може претендувати на частину майна госптовариства, пропорційно її розміру.

При похідному створенні госптовариства увага законодавця насамперед зосереджена не на його статутному/складеному капіталі, а на формуванні майна товариства, що створюється в процесі злиття, приєднання, поділу, виділення або перетворення інших юридичних осіб, оскільки акцент робиться саме на правонаступництво, яке полягає в переході всіх майнових прав та обов'язків однієї юридичної особи до іншої.

Що ж до статутного/складеного капіталу, в цьому випадку він відіграє другорядну роль і охоплюється загальним поняттям і процесом правонаступництва (тому що при реорганізації статутний капітал однієї юридичної особи переходить до іншої юридичної особи – правонаступника).

У разі злиття або приєднання юридичні особи, які внаслідок цього припиняються, передають своє майно створюваному в результаті реорганізації госптовариству, але не як внески до статутного/складеного капіталу правонаступника, оскільки вони не є учасниками останнього. Тому неправильно вважати, що статутний капітал створюваного внаслідок злиття госптовариства являє собою вартість сукупності всього майна тих юридичних осіб, що припиняються. Статутний/складений капітал нового госптовариства становить вартість статутних капіталів його правопередників, а обсяг і вартість всього його майна можуть бути іншими [14, с. 69-76].

Навпаки, коли мова йде про приватизацію державного майна шляхом акціонування, яке супроводжується перетворенням державного підприємства на

акціонерне товариство, його статутний капітал являє собою вартість всього майна державного підприємства, а не тільки статутного капіталу останнього.

При приватизації можливі випадки, коли майно передається до статутного капіталу акціонерного товариства, а деяке майно закріплюється за таким товариством без вказівки на те, на якому саме праві, і враховується на його позабалансових рахунках (наприклад, житлові будинки).

Мають місце і непорозуміння з правовим режимом майна, що є об'єктами соціально-побутового призначення, відносно яких свого часу загострилася проблема визначення права на них: чи стало воно власністю акціонерного товариства, якщо воно не викуповувалося, а передавалося безоплатно останньому. Подібний механізм передбачався раніше діючим законодавством, на підставі якого було передано безоплатно створюваним при приватизації госптовариствам досить велика кількість майна на підставі ст. 24 Закону України «Про приватизацію державного майна» в редакції, що діяла до 2000 р. Якщо зазначені об'єкти вважати такими, що не перейшли на праві власності до акціонерного товариства, тоді ми повинні визнати, що у майна цього госптовариства виникає складний правовий режим: одні об'єкти йому належать на праві власності, а інші – на інших правах (до речі, невідомо яких).

Процеси корпоратизації та приватизації породили і питання про те, чи буде майно акціонерного товариства, сто відсотків акцій якого належить державі, вважатися державною власністю, або це власність акціонерного товариства? Адже, як правило, майно такого госптовариства зареєстровано як об'єкт права державної власності, не рахуючись не тільки зі зміною його суб'єкта права на це майно, а й правового режиму [16, с. 156-157].

Важливо також враховувати й те, що при первісному створенні госптовариства має місце залучення (або, як кажуть, об'єднання) капіталу. Часто саме для цього обирається організаційна форма акціонерного товариства (меншою мірою – товариства з обмеженою відповідальністю). У той же час при сертифікатній приватизації (здійснюваній за приватизаційні папери) не

відбувалося внесення грошових коштів та майна в саме госптовариство. Його акції оплачувалися не грошми, а приватизаційними сертифікатами. Таким чином, статутний капітал такого акціонерного товариства формувався по суті не його акціонерами, а державою, яка передавало акціонерному товариству майно державного підприємства, що приватизувалося, безкоштовно. Це так, бо приватизаційні папери не виконували функцію залучення коштів, а були своєрідним засобом платежу.

Таким чином, специфіка виникнення права власності у госптовариства пов'язана насамперед з його створенням і утворенням його статутного/складеного капіталу. Підставою виникнення права власності госптовариства є юридичний склад: договір між засновниками товариства про його створення, передача ними майна, державна реєстрація. Специфіка створення госптовариства внаслідок реорганізації відзначалася вище: це договір між юридичними особами, що зливаються, або між госптовариством, до якого приєднується інше госптовариство, з останнім, а також розподільчий баланс у разі поділу одного госптовариства на кілька інших з подальшою передачею майна кожному із створених госптовариств. Аналогічна процедура виділення. Дещо іншим буде підстава формування майна госптовариства при перетворенні іншої юридичної особи, зокрема, держпідприємства на акціонерне товариство в результаті корпоратизації. Цією підставою буде рішення держоргану про перетворення держпідприємства.

2.2. Майнова особливість державного майна при окремих режимах у сфері господарювання

Майном у сфері господарювання визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються в діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом

формах обліку майна цих суб'єктів (ст. 139 ГКУ).

Залежно від економічної форми, яку набирає майно у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних фондів, оборотних засобів, коштів, товарів.

Основними фондами виробничого і невиробничого призначення є будівлі, споруди, машини та устаткування, обладнання, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар та інше майно тривалого використання, що згідно із законодавством належить до основних фондів.

Оборотними засобами є сировина, паливо, матеріали, малоцінні предмети та предмети, що швидко зношуються, інше майно виробничого і невиробничого призначення, що згідно із законодавством належить до оборотних засобів.

Коштами у складі майна суб'єктів господарювання є гроші в національній та іноземній валюті, призначені для здійснення товарних відносин цих суб'єктів з іншими суб'єктами, а також фінансових відносин відповідно до законодавства [19, с. 68-69].

Товарами у складі майна суб'єктів господарювання визнаються вироблена продукція (товарні запаси), виконані роботи та послуги.

Особливим видом майна суб'єктів господарювання є цінні папери. Відповідно до ст. 143 ГКУ суб'єкт господарювання має право випускати власні цінні папери, реалізовувати їх громадянам і юридичним особам, а також купувати цінні папери інших суб'єктів. Види цінних паперів, умови і порядок їх випуску, реалізації та придбання суб'єктами господарювання встановлюються ГКУ та відповідними законами України.

До джерел формування майна суб'єктів господарювання належать:

- грошові та матеріальні внески засновників;
- доходи від реалізації продукції (робіт, послуг);
- доходи від цінних паперів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- надходження від продажу (здачі в оренду) майнових об'єктів

(комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів;

- кредити банків та інших кредиторів;
- безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян;
- інші джерела, не заборонені законом.

Правовий режим майна суб'єктів господарювання встановлюється ст. 133 ГКУ, Цивільним кодексом України та відповідними законами України з урахуванням зазначених видів майна.

Згідно зі ст. 141 ГКУ до державного майна у сфері господарювання належать цілісні майнові комплекси державних підприємств або їх структурних підрозділів, нерухоме майно, інше окреме індивідуально визначене майно державних підприємств, акції (частки, паї) держави у майні суб'єктів господарювання різних форм власності, а також майно, закріплене за державними установами і організаціями з метою здійснення необхідної господарської діяльності та передане в безоплатне користування самоврядним установам і організаціям або в оренду для використання його в господарській діяльності. Держава через уповноважені органи державної влади здійснює також права власника щодо об'єктів права власності українського народу, зазначених у ч. 1 ст. 148 ГКУ [1, с. 170-177].

Відповідно до закону управління об'єктами державної власності здійснюють Кабінет Міністрів України і за його уповноваженням центральні та місцеві органи виконавчої влади. У передбачених законом випадках управління державним майном здійснюють також інші суб'єкти.

Кабінет Міністрів України встановлює перелік державного майна, яке безоплатно передається у власність відповідних територіальних громад (комунальну власність). Передання об'єктів господарського призначення з державної у комунальну власність здійснюється в порядку, встановленому законом.

Отже, не можуть бути об'єктами передання з державної у комунальну

власність підприємства, що здійснюють діяльність, яку дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам і організаціям. Види майна, що може перебувати виключно в державній власності, відчуження якого недержавним суб'єктам господарювання забороняється, а також додаткові обмеження щодо розпорядження окремими видами майна, яке належить до основних фондів державних підприємств, установ і організацій, визначаються законом.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ДЕЯКИХ ВИДІВ МАЙНА У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

3.1. Право державної і комунальної власності та правові форми їх реалізації

Право державної власності на засоби виробництва в об'єктивному розумінні — це сукупність правових норм, що регулюють відносини державної власності щодо цього майна.

Право державної власності на засоби виробництва в суб'єктивному розумінні — це юридичне визначена і забезпечена можливість суб'єкта цього права використовувати засоби виробництва, які йому належать, своєю владою в інтересах народу України.

Своєрідність права державної власності полягає в тому, що:

- функції власника щодо об'єктів державної власності (засобів виробництва у тому числі) здійснюються вищими органами державної влади: Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України і реалізуються через їх повноваження щодо визначення складу, структури, динаміки розвитку єдиного фонду державної власності, нормативно-правового регулювання відносин державної власності, а також щодо передачі окремих частин єдиного фонду державної власності в господарське управління певних центральних органів виконавчої влади та встановлення порядку управління вказаними частинами;
- суб'єкт права власності (держава) сам встановлює правові норми, що регулюють відносини державної власності;
- реалізація права державної власності здійснюється за допомогою створених державою підприємств та організацій, які діють в певних правових формах [4, с. 269-270].

Правові форми реалізації права державної власності — це врегульовані нормами права, різні за призначенням та способами здійснення види діяльності державних органів і державці господарських організацій, пов'язані з використанням державного майна. Можна виділити кілька таких форм:

1. Господарське управління окремими частинами фонду державної власності стосовно засобів виробництва здійснюється головним чином господарськими міністерствами та відомствами, Фондом державного майна України, державними господарськими об'єднаннями — в частині делегованих їм функцій відповідними господарськими міністерствами через такі повноваження: створення, реорганізацію та ліквідацію державних підприємств та організацій, визначення мети та предмету їх діяльності (затвердження статутів та положень), Здійснення контролю за ефективністю використання ними державного майна, встановлення підвідомчим підприємствам економічних лімітів та нормативів, розміщення державних замовлень тощо.

2. Повне господарське відання державними засобами виробництва здійснюється державними підприємствами — суб'єктами цього права. Зміст права повного господарського відання державного підприємства складають повноваження щодо володіння, користування та розпорядження закріпленим за підприємством майном з дотриманням вимог закону і статуту підприємства.

3. Оперативне управління державним майном здійснюється державними установами та казенними підприємствами — суб'єктами цього права. Воно передбачає цільове володіння, користування та розпорядження державним майном з істотними обмеженнями законом, статутом та вказівками відповідного державного органу, до сфери управління якого входить дане підприємство [3, с. 11-12].

4. Оренда державного майна здійснюється на підставі договорів оренди, укладених з суб'єктами господарювання, які функціонують на базі колективної та приватної власності; регулюється Законом України "Про оренду державного та комунального майна".

5. Корпоративні права: створення державних (національних) АТ (холдінгових компаній) та участь у господарських організаціях корпоративного типу.

Право комунальної власності на засоби виробництва в об'єктивному розумінні — це сукупність правових норм, що регулюють відносини комунальної власності.

Право комунальної власності на засоби виробництва в суб'єктивному розумінні — це юридично визначена і забезпечена можливість територіальної громади — як суб'єкта цього права — використовувати майно, що їй належить (володіти доцільно, економно і ефективно користуватися і розпоряджатися), на свій розсуд і в своїх інтересах.

Право комунальної власності виділилося із права державної власності і на цей час зберігає значний генетичний зв'язок з ним. Зокрема, основною підставою набуття права комунальної власності є безоплатна передача державою майна територіальним громадам.

Первісне виділення об'єктів комунальної власності проходило ще в умовах державної власності відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 5 листопада 1991 р. № 311 “Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю та власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)”. Цією постановою був визначений перелік підприємств, установ і організацій, майно яких передавалось у комунальну власність (на рівні області), зазначено, що все інше державне майно складає загальнодержавну власність, і встановлено порядок вирішення питань про передачу окремих об'єктів із загальнодержавної в комунальну власність і навпаки [5, с. 126-129].

У подальшому в основному здійснювався перерозподіл об'єктів між загальнодержавною (державною) і комунальною власністю шляхом їх передачі. На сьогодні порядок такої передачі регулюється Законом України від 3 березня 1998 р. “Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності”.

Особливістю передачі об'єктів, яка також засвідчує збереження зв'язку між державною та комунальною власністю, є те, що вона здійснюється безоплатно: передача підприємств провадиться разом з усіма активами і пасивами, лімітами, фондами, планами фінансово-господарської діяльності тощо, а об'єктів незавершеного будівництва — також з проектно-кошторисною документацією. Крім безоплатної передачі підставами набуття права комунальної власності є створення та придбання майна в порядку, встановленому законодавством.

Реалізація територіальною громадою функцій власника здійснюється відповідним органом місцевого самоврядування через виконання таких повноважень:

- розробка і затвердження щодо відповідної територіальної одиниці програм соціально-економічного розвитку, місцевого бюджету та звіту про його виконання, місцевих програм приватизації, переліку об'єктів комунальної власності, які не

- підлягають приватизації, порядку та умов приватизації комунальної власності;

- прийняття рішень про створення, ліквідацію та реорганізацію підприємств, установ та організацій комунальної власності щодо відчуження майна, в т. ч. виробничо-господарського призначення;

- розгляд проектів планів підприємств і організацій, що діють на базі комунальної власності відповідної територіальної громади, здійснення контролю за їх виконанням;

- встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

- внесення пропозицій про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ та організацій, їх

структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності;

– передача іншим органам, зокрема відділам, управлінням виконавчого комітету відповідної ради повноважень щодо управління майном, що належить до комунальної власності даної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення [7, с. 75-80].

Повне господарське відання комунальним майном здійснюється комунальними підприємствами, які функціонують з метою отримання прибутку.

Оперативне управління комунальним майном здійснюється комунальними установами — закладами освіти, охорони здоров'я тощо та комунальними підприємствами, діяльність яких дотується з місцевого бюджету.

Оренда комунального майна здійснюється на підставі Закону “Про оренду державного та комунального майна” та договорів оренди, укладених з суб'єктами господарювання, які функціонують на базі колективної та приватної власності.

3.2. Право колективної і приватної власності та правові форми їх реалізації

Право колективної власності на засоби виробництва — це юридично визначене і забезпечене право організації — юридичної особи, створеної на базі об'єднання майна її членів (учасників), використовувати засоби виробництва, що їй належать, на власний розсуд і в інтересах її членів (учасників).

Суб'єкт, який передав своє майно до колективної власності втрачає на нього право власності, отримуючи натомість зобов'язальні права щодо нового власника — організації корпоративного типу, членом (учасником) якої став цей суб'єкт, а саме: а) право на отримання грошового чи майнового еквівалента своєї частки в майні нового власника ~ юридичної особи у разі виходу зі складу

її учасників (членів); б) право участі в розподілі майна юридичної особи у разі її ліквідації) право на отримання частини чистого прибутку (дивідендів) суб'єкта колективної власності; г) право участі в управлінні справами юридичної особи, що діє на базі колективної власності, якщо інше не передбачено її установчими документами. Об'єктами права колективної власності можуть бути:

- складочне майно учасників юридичної особи;
- викуплене членами трудового колективу, іншими фізичними та юридичними особами майно державного підприємства шляхом його акціонування;
- кредити банків, отримані організацією корпоративного типу;
- виготовлена продукція, отримані доходи та інше майно, набуте організацією корпоративного типу на законних підставах (субсидії, дивіденди від цінних паперів тощо) [9, с. 201-202].

Однак не може бути об'єктом права колективної власності майно, вилучене з обороту, в т. ч. цілісні майнові комплекси, на базі яких здійснюється діяльність, що належить до монополії держави (діяльність, пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, виготовленням та реалізацією військової зброї та боєприпасів до неї, вибухових речовин, видобуванням бурштину, охороною найважливіших об'єктів права державної власності).

Як правило, суб'єкт права колективної власності сам використовує належне йому майно своєю владою і в інтересах його учасників (членів). При цьому він може використовувати такі правові форми реалізації права колективної власності:

- право повного господарського відання при створенні суб'єктом права колективної власності унітарного підприємства-невласника, що має діяти з метою отримання прибутку на засадах самоокупності;

- право оперативного управління щодо створеної суб'єктом права колективної власності юридичної особи, якщо діяльність останньої фінансується засновником;

- оренду, на підставі якої об'єкти права колективної власності передаються в користування іншим особам [11, с. 312-313].

Перелік таких об'єктів затверджено Постановою Верховної Ради України від 17 червня 1991 р. “Про право власності на окремі види майна”.

Право приватної власності на засоби виробництва — це юридичне визначене і забезпечене право фізичної особи (громадянина України, особи без громадянства або громадянина іншої держави) використовувати засоби виробництва, що їй належать, на власний розсуд і у власних інтересах.

Об'єктами права приватної власності може бути майно виробничого призначення, в т. ч. засоби виробництва, виготовлена продукція, транспортні засоби, цінні папери, гроші, за винятком майна, вилученого з обороту, а також цілісних майнових комплексів, на базі яких здійснюється діяльність, що належить до монополії держави.

Суб'єкт права колективної власності зазвичай сам використовує належне йому майно своєю владою і у власних інтересах, однак може застосовувати такі правові форми реалізації права приватної власності:

- право повного господарського відання при створенні унітарного підприємства-невласника з найманим керівником, яке має діяти з метою отримання прибутку на засадах самоокупності;

- право оперативного управління щодо створеної суб'єктом права приватної власності юридичної особи, якщо діяльність останньої фінансується засновником;

- оренду, на підставі якої об'єкти права приватної власності передаються в користування іншим особам.

ВИСНОВКИ

Оснoву правовoгo режиму майна суб'єктів господарювання, на якому базується їхня господарська діяльність, складають право власності та інші речові права: право господарського ведення, оперативного управління, а також оперативного використання майна. Господарська діяльність може здійснюватися і на основі інших речових прав (права володіння, користування тощо), передбачених Цивільним кодексом України.

Майнові права та майнові обов'язки суб'єкта господарювання можуть виникати:

- з угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, що йому не суперечать;
- з актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у випадках, передбачених законом;
- внаслідок створення та придбання майна з підстав, не заборонених законом;
- внаслідок заподіяння шкоди іншій особі, придбання або збереження майна за рахунок іншої особи без достатніх підстав;
- внаслідок порушення вимог закону при здійсненні господарської діяльності;
- з інших обставин, з якими закон пов'язує виникнення майнових прав та обов'язків суб'єктів господарювання.

Право на майно, що підлягає державній реєстрації, виникає з дня реєстрації цього майна або відповідних прав на нього, якщо інше не встановлено законом.

Цей перелік не є вичерпним, оскільки стосунки у сфері господарського обороту відрізняються численністю і різноманітністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар О. Г. Майнові відносини як об'єкт державного нагляду (контролю) за охороною праці на підприємствах, установах, організаціях агропромислового виробництва / О. Г. Бондар // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Право. - 2014. - Вип. 197(1). - С. 170-177
2. Галуцько В.В. Новітній правовий статус фізичних осіб-підприємців, як провідний чинник благополуччя українського народу / В.В. Галуцько // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 186-189.
3. Довбиш О. О. Поняття майна і порядок його формування при створенні господарського товариства / О. О. Довбиш. // Теорія і практика правознавства. - 2013. - Вип. 2.
4. Господарське право: підручник / Д.В. Задихайло, В.М. Пашков, Р.П. Бойчук та ін.; за заг ред. Д.В. Задихайла, В.М. Пашкова. — Х.: Право, 2012. — 696 с.
5. Жук В. Д. До питання визначення категорії "цивільно-правовий режим майна" [Електронний ресурс] / В. Д. Жук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015. - Вип. 30(1). - С. 126-129
6. Задихайло Д.В. Основи господарського права (глава 17) // Правознавство: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Х; Фоліо, 2014. – с. 430-459.
7. Коверзнев В. О. Правовий режим майна виробничих та інших видів кооперативів / В. О. Коверзнев // Вісник Академії адвокатури України. - 2011. - Число 3. - С. 75-80
8. Кравчук О. О. Проблеми правового регулювання процедур закріплення державного майна на праві оперативного управління та

господарського відання / Кравчук О. О. // Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2011. – № 1 (9). – С. 183–188

9. Мілаш В. С. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів / В. С. Мілаш. – 3-тє вид., змін. – Х. : Право, 2016. – 332 с.

10. Потоцький М. Ю. Право інтелектуальної власності як майно суб'єктів господарювання / М. Ю. Потоцький. // Часопис Академії адвокатури України. - 2013. - № 2.

11. Несинова С. В. Господарське право України: навч. посібн. / за заг. Ред.. С. В. Несиної, В. С. Воронко, Т.С. Чебикіної. – К.: Центр учбової літератури. – 2012. – 564 с.

12. Подцерковний О. П. Господарське право: підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін., за ред. О. П. Подцерковного. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Х.: Одиссей. – 2012. – 640 с.

13. Переверзєв О.М. Питання правового режиму майна фізичної особи – підприємця / О.М. Переверзєв, Д.О. Жоравович // Вісник Луганського університету внутрішніх справ. – 2012. – Спеціальний випуск № 5. – С.294-304

14. Рашківська В. В. До питання щодо вдосконалення законодавства в частині звернення стягнення на цілісний (єдиний) майновий комплекс підприємства / В. В. Рашківська // Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2015. - № 2. - С. 69-76

15. Сидоренко-Мельник Г. М. Механізм управління майновим потенціалом підприємства / Г. М. Сидоренко-Мельник, І. В. Богиня // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 4. - С. 79-86

16. Смолин Г.В. Державне регулювання господарської діяльності: курс лекцій.— Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. — 528 с.

17. Щербина В.С. Поняття та зміст правового режиму майна суб'єктів господарювання //Юридична Україна. – 2007. – № 1. – С. 71-79.

18. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина. — 6-те вид., перероб. і допов. — К. : Юрін ком Інте р, 2013. — 640 с.
19. Яськів Б.А. Правовий режим майна акціонерного товариства //Юридична Україна. – 2014. – № 6. – С. 68-69.